

บทคัดย่อภาษาไทย

ส่วนที่ 1

ชื่อโครงการวิจัย เทพเจ้าในศาลเจ้าจีนกรุงเทพมหานคร: รูปแบบ คติการสร้าง และความสัมพันธ์กับ
ชุมชนชาวจีน

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (หัวหน้าโครงการ)
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2559
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีที่เสร็จ 2560

ประเภทการวิจัย การวิจัยพื้นฐาน

สาขาวิจัย สาขาวิชาปรัชญา กลุ่มสาขาศิลปกรรม แขนงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

ส่วนที่ 2 บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบเทพเจ้าที่ปรากฏในศาลเจ้าจีนของกรุงเทพฯ ว่ามีความสัมพันธ์หรือมีพัฒนาการจากต้นแบบในวัฒนธรรมจีนมากน้อยเพียงใด อีกทั้งศึกษาความเชื่อ แนวคิด และมูลเหตุที่มีผลต่อการเลือกสถาปนาเทพเจ้าองค์ต่างๆ ในชุมชนชาวจีนของกรุงเทพฯ

จากการศึกษาสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ประติมากรรมเทพเจ้าในยุคแรกมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชาวจีนทั้ง 5 กลุ่มภาษาอย่างใกล้ชิด ดังเห็นได้จากประติมากรรมที่มีขนาดเล็ก ความนิยมงานแกะสลักไม้และเทคนิคผกษา สำหรับประติมากรรมที่สร้างตั้งแต่หลังรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งยังคงรักษาประเพณีเดิม แต่บางส่วนมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป เช่น อาจสร้างให้มีขนาดใหญ่โต หรือใช้วัสดุประเภทอื่นๆ เช่น โลหะ เซรามิก เป็นต้น ปัจจัยที่มีผลต่อขนาดและวัสดุการสร้างคือ ความผูกพันกับวัฒนธรรมบ้านเกิด แนวคิดการสร้างเทพเจ้าประธานที่เปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีที่พัฒนามากขึ้นรวมถึงการเข้าถึงวัสดุและเทคนิคที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ชาวจีนบางกลุ่มเลือกประติมากรรมที่แสดงรูปแบบเฉพาะของถิ่นตน เช่น ศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว มีเทพเจ้าประธานที่แสดงถึงเอกลักษณ์งานประติมากรรมแบบเฉาซัน ในขณะที่เดียวกันชาวจีนบางกลุ่มอาจเลือกประติมากรรมที่มีรูปแบบไม่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ของบ้านเกิดตนเอง ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายคือ การที่กลุ่มชาวจีนบางกลุ่มในกรุงเทพฯ มีความพยายามสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษและในขณะเดียวกันบางกลุ่มก็ได้ปิดกั้นวัฒนธรรมจากภายนอก

3. ศิราภรณ์และเครื่องทรงของเทพเจ้ามีความสัมพันธ์กับศิลปะแขนงอื่นๆ ของจีน เช่น ชุดเครื่องแต่งกายจิว ชุดเครื่องแต่งกายของบุคคลที่พบในงานจิตรกรรมและประติมากรรมของจีน ชุดเหล่านี้ทำให้เราทราบถึงสถานะของเทพเจ้าแต่ละองค์ได้เป็นอย่างดี

4. ชาวจีนในกรุงเทพฯ นอกจากบูชาเทพเจ้าที่เป็นที่นับถือของชาวจีนโดยทั่วไปแล้ว ยังสถาปนาเทพเจ้าที่ได้รับการบูชาเป็นพิเศษในบ้านเกิดของตนเอง แนวทางดังกล่าวยังคงสืบต่อมาถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามพบว่าความเชื่อของชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เช่น การนับถือพระภูมิของไทยในฐานะเทพเจ้าจีนองค์หนึ่ง หรือตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา แนวทางการเลือกเทพเจ้าเพื่อเป็นประธานในศาลหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนในกรุงเทพฯ กับภูมิลำเนาของบรรพบุรุษที่ลดน้อยลง และสถานะทางเศรษฐกิจของคนจีนที่ร่ำรวยขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนี้ขึ้น

คำสำคัญ: เทพเจ้าจีน กรุงเทพฯ รัตนโกสินทร์ ศาลเจ้าจีน

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ส่วนที่ 1

Research Title	Gods in the Chinese Shrines of Bangkok: Their Styles, Related Beliefs and Relationship with the Chinese Communities
Researcher	Assistant Professor Dr. Achirat Chaiyapotpanit (Project Leader) Archaeology Faculty, Silpakorn University
Research Grants	Fiscal Year 2016 Research and Development Institute, Silpakorn University
Year of completion	2017
Type of research	Basic research
Subject	Philosophy

ส่วนที่ 2 Abstract

This research is aimed to study the styles of god statues in the shrines of Bangkok. The results can be summarized as follows:

1. The god sculptures of the early period bear a close relation with the cultures of the Chinese immigrants of five Chinese dialect groups, as seen from the preference for small-sized images, wood-carvings and Phok-sa technique. For those made after the reign of King Rama VII, some still preserve Chinese traditional styles while some show new trends such as the preference for huge-sized images and new kinds of materials.

2. Some Chinese chose the god statues bearing artistic features typical of their groups, but some did not. The diversity of choices was possibly related with the different attitudes of those Chinese immigrants: some tried to link themselves with the cultures of their ancestors while some were open to other outside trends.

3. The headgears and costumes of god statues are related with other fields of the Chinese art such as those in Chinese operas and those in Chinese paintings and sculptures. These set of headgears and costumes help viewers easily recognize the status of each god.

4. The Chinese in Bangkok worshipped not only general gods, but also those specially worshipped in their homelands. However, it is discovered that the beliefs of the Chinese in Bangkok have been changed gradually. Possibly, a declining connection between the Chinese

immigrants and their homelands as well as better financial status of the immigrants should have been the most important factors for this phenomenon.

Key words: Chinese gods, Bangkok, Rattanakosin, Chinese shrines